

## Utbildningsinspektion i Klövsjö och Åsarna skolor förskoleklass och grundskola årskurs 1–6

### Innehåll

|                                                       |   |
|-------------------------------------------------------|---|
| Inledning .....                                       | 1 |
| Underlag .....                                        | 1 |
| Beskrivning av Klövsjö och Åsarnas rektorsområde..... | 2 |
| Sammanfattande bedömning.....                         | 2 |
| Bedömning av resultaten.....                          | 4 |
| Bedömning av genomförandet.....                       | 5 |
| Bedömning av förutsättningarna .....                  | 8 |

### Inledning

Skolverket har granskat verksamheten i och besökt Klövsjö och Åsarna skolor den 3 och 4 oktober 2006. I slutet av denna rapport framgår vilka som varit ansvariga för utbildningsinspektionen.

Inspektionen avser att visa hur verksamheten genomförs samt dess förutsättningar och resultat. Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån skollagen, läroplanen och övriga författningar för det offentliga skolväsendet. Information om inspektionen finns i separata material och på Skolverkets webbplats ([www.skolverket.se/](http://www.skolverket.se/) Inspektion

Kommunen har ansvar för att de brister inspektörerna lyfter fram i den sammanfattande bedömningen åtgärdas. Åtgärderna skall redovisas till Skolverket inom tre månader vilket framgår av Skolverkets beslut. Skolverket följer också upp effekterna av inspektionen inom två år.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna.

### Underlag

Underlaget för inspektörernas bedömning är dels dokument från Bergs kommun och Klövsjö och Åsarna skolor, dels den information som samlats in under besöket. Rapporten grundas även på annan information om kommunen och skolan från exempelvis Skolverkets nationella uppföljningssystem.

I skolorna intervjuades rektorn, personal och elever samt föräldrar med barn i olika årskurser. Inspektörerna besökte lektioner och verksamhet för förskoleklass till och med årskurs 6. Även andra iakttagelser i skolmiljön och studier av dokument som finns på skolan utgör underlag för kvalitetsbedömningen.

Rektor har tagit del av och givits möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.

### Beskrivning av Klövsjö och Åsarnas rektorsområde

| Klövsjö skola         | Antal elever |
|-----------------------|--------------|
| Skolbarnsomsorg       | 7            |
| Förskoleklass         | 6            |
| Grundskola            | 15           |
| Obligatorisk särskola | 1            |

| Åsarna skola    | Antal elever |
|-----------------|--------------|
| Skolbarnsomsorg | 20           |
| Förskoleklass   | 6            |
| Grundskola      | 40           |

Rektorsområdet består av två skolor, Klövsjö skola och Åsarna skola. Utbildningen vid skolorna omfattar förskoleklass och årskurserna 1–6. Skolorna är belägna ett par mil från varandra i Bergs kommun. Eleverna är indelade i både åldersblandade och åldershomogena grupper. I Klövsjö finns en grupp med elever från förskoleklass till och med årskurs 3 och en grupp elever i årskurserna 4–6. Vid Åsarna skola finns en grupp med elever från förskoleklass till och med årskurs 2, en grupp med årskurserna 3–5 och en grupp med årskurs 6.

Klövsjö skola är en gammal skolbyggnad och ligger naturskönt med närhet till skog, sjö och skidbackar som ofta används i undervisningen. Åsarna skola har slitna men i huvudsak ändamålsenliga lokaler. De har tillgång till skog och skidspår i anslutning till skolan. Eleverna vid Klövsjö skola får sin slöjdundervisning vid Åsarna skola dit de bussas en gång i veckan. Eleverna vid Klövsjö skola går årskurserna 7–9 i Svenstavik eller Rätans skola och eleverna vid Åsarna skola går årskurserna 7–9 i Svenstavik.

### Sammanfattande bedömning

Bedömningarna av kvaliteten i utbildningen vid skolorna och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån skollagen, läroplanen och övriga skolförfattningar.

Inspektionen visar att de flesta elever har en trygg lärandemiljö och den lilla skolans fördelar lyfts fram vid samtliga intervjuer. Skolorna bör dock intensifiera arbetet med att skapa en trygg lärandemiljö för samtliga elever.

Skolorna är små och elevernas resultat på de nationella ämnesproven varierar. Provresultaten för Åsarna skola samt att elevernas lust att lära tenderar att minska med stigande ålder i de båda skolorna bör föranleda personal och skolledning att mer systematiskt följa upp och analysera resultaten och skolornas arbetssätt och arbetsformer.

Elevernas möjlighet till inflytande över sitt eget lärande och undervisningen behöver förbättras. Trots att skolorna är små och personalen upplever att formella beslutsvägar inte behövs har skolan ett ansvar att samverka med eleverna så att de får kunskap om demokratins principer och utvecklar sin förmåga att arbeta i demokratiska former.

Kunskapen om de nationella målen kan förbättras hos lärare och elever för att bli mer styrande för undervisningen.

Eleverna har goda förutsättningar i fråga om tillgång till personal. De materiella förutsättningarna är i huvudsak bra. Båda skolorna har tillgång till en mycket fin utemiljö med goda möjligheter till undervisning i naturen.

De behov av förbättringsinsatser som finns inom de båda skolorna pekar på att skolornas systematiska kvalitetsarbete behöver utvecklas. Skolans styrdokument behöver förankras mer i verksamheten och bli mer styrande för skolornas utveckling. Rektorns roll i det arbetet behöver förstärkas. Rektorn bör också ta ett ökat ansvar för att synliggöra de resultat som uppnås och initiera förbättringsarbete i förhållande till resultaten.

. Inspektörerna bedömer att nedan angivna brister snarast måste åtgärdas.

- Skolorna upprättar inte individuella utvecklingsplaner för alla elever (7 kap. 2 § grundskoleförordningen).
- Skolorna upprättar inte åtgärdsprogram för alla elever i behov av särskilt stöd (5 kap. 1 § grundskoleförordningen)
- Arbetsplan för Klövsjö skola saknas (2 kap. 23 § grundskoleförordningen)
- Klövsjö skolas kvalitetsredovisning lever inte upp till författningarnas krav (2 § förordningen om kvalitetsredovisning inom skolväsendet).
- Elevers val erbjuds inte i Klövsjö skola (2 kap. 19-20 §§ grundskoleförordningen).
- Hem- och konsumentkunskap och teknik genomförs inte i sådan omfattning att eleverna har möjlighet att nå målen för ämnena i årskurs 5 (2 kap. 6 § grundskoleförordningen).

Inspektörerna bedömer att det finns behov av förbättringsinsatser på skolan inom följande områden.

- Arbetet med att följa upp och analysera elevernas kunskapsresultat.
- Skolornas resultat bör bli underlag för ett systematiskt förbättringsarbete.
- Information till föräldrar och elever om målen för utbildningen.
- Elevernas möjligheter till inflytande över sitt lärande och arbete i demokratiska former.
- Det förebyggande arbetet mot kränkande behandling.
- Skolan bör analysera de stödinsatser och arbetsmetoder som används samt utveckla kvaliteten på de åtgärdsprogram som upprättas.
- Kvalitetsredovisningen för Åsarna skola så att den tydligare omfattar i vilken utsträckning de nationella målen för utbildningen har förverkligats samt analys av resultaten.
- Det pedagogiska ledarskapet behöver utvecklas.
- Skolan bör säkerställa att undervisning ges i de naturorienterade ämnena förutom biologi i sådan utsträckning att eleverna har möjligheter att nå målen för årskurs 5.

## Bedömning av resultaten

Inspektörerna har granskat hur väl skolans elever utvecklar kunskaper, normer och värden enligt de nationella målen för lärandet särskilt angivna i skollagen, läroplanerna, de nationella kursplanerna och program mål

### **Kunskaper, utveckling och lärande**

I Klövsjö skola och Åsarna skola är verksamheten i förskoleklass integrerad med årskurserna 1–3 respektive 1–2. Enligt inspektörernas bedömning är verksamheten i förskoleklassen i huvudsak planerad utifrån läroplanens intentioner och eleverna får förutsättningar att utvecklas i den riktning som målen för skolformen anger. Förskoleklassen i Åsarna har ett nära samarbete med fritidshemmet. Förskoleklassen i Klövsjö samarbetar också med förskolan som ligger i skolans lokaler. Det är dock enligt inspektörerna viktigt att personalen vid de båda skolorna håller diskussionen levande kring lekens betydelse i förskoleklassens verksamhet.

Den enskilde läraren ansvarar för utvärdering och dokumentation av elevernas kunskapsutveckling. Det finns beslut på att ett antal diagnoser skall genomföras i olika årskurser, men enligt personalen har de under senare år av olika anledningar inte genomfört dessa. Elevernas resultat följs upp med de nationella ämnesproven i årskurs 5. Personalen använder sig också av de diagnoser som finns till läromedlet i matematik. Skolorna saknar systematisk uppföljning av elevernas kunskapsutveckling i samtliga ämnen vilket medför att en helhetsbild av kunskapsresultaten saknas. Inspektörerna bedömer att uppföljning och utvärdering av elevernas kunskapsutveckling bör utvecklas.

Eftersom de båda skolorna har få elever kan resultaten på de nationella ämnesproven i årskurs 5 variera kraftigt beroende på varje elevs relativt stora procentandel. Inspektörerna kan dock konstatera att måluppfyllelsen i årskurs 5 år 2006 vid Åsarna skola var relativt låg enligt resultaten på de nationella ämnesproven. Cirka 50 procent av eleverna uppnådde inte målen i ett eller fler ämnen. I samtal med personal vid Åsarna skola framkom olika förklaringar till de låga resultaten, bland annat de täta lärarbyten eleverna har haft. Resultaten av de nationella ämnesproven 2006 har föranlett en resursförstärkning i årskurs 6 i Åsarna skola. Undervisningen anpassas utifrån elevers behov men en systematisk diskussion om resultaten på skolnivå saknas dock vid båda skolorna. Inspektörerna bedömer att det är viktigt att skolans resultat inte enbart används för åtgärder på individ- och grupp nivå, utan också utgör ett underlag för diskussioner på skolnivå om hur undervisningen kan utvecklas.

### **Normer och värden**

De olika intervjuer inspektörerna genomfört styrker bilden av att skolorna i huvudsak utgör en trygg miljö för eleverna, men att det finns svårigheter som skolorna i högre utsträckning bör bearbeta. Intervjuerna ger dock en bild av att miljön över tid har förbättrats. Den lilla skolans fördelar lyfts fram i samtliga intervjuer. Samtidigt är personal och föräldrar medvetna om att skolans ”litenheten” kan innebära att elevernas kamratrelationer begränsas och leda till konflikter. Kränkande språkbruk och andra kränkningar är relativt vanligt förekommande vid de båda skolorna och eleverna uppger att det finns en hel del konflikter mellan dem. Samtidigt ser inspektörerna att elever vid Klövsjö skola uppvisar tolerans och förståelse för människors olikheter. Inspektörerna vill

understryka skolans och rektorns ansvar när det gäller att vidta åtgärder för att förebygga och motverka kränkande behandling.

## Bedömning av genomförandet

Inspektörerna har granskat arbetet med arbetsmiljön, föräldrarnas och elevernas delaktighet, innehåll, organisation och arbetssätt i undervisningen, individanpassning och stöd, utvärdering av lärandet, bedömning och betygssättning, kvalitetssäkring och förbättringsarbete, skollledning och intern kommunikation. Nationella riktlinjer för arbetet finns i skollagen, läroplanerna och i andra författningar för respektive skolform.

### Pedagogisk verksamhet

Eleverna informeras i liten utsträckning om utbildningens mål vilket medför att medvetenheten om målen är låg. En förutsättning för att eleverna skall kunna ha ett verkligt inflytande i undervisningen enligt läroplanens intentioner är att de har kunskaper om skolans mål. Enligt inspektörerna kan okunskap om skolans mål medföra svårigheter för elevernas att själva bedöma sina resultat. Detta medför också enligt inspektörerna att många elever vid skolorna saknar verktyg att kunna ha inflytande över undervisningens innehåll och arbetssätt.

Elevernas möjligheter till inflytande genom klassråd och elevråd behöver utvecklas. Klassråd förekommer inte bland de yngre eleverna och de äldre eleverna har klassråd oregelbundet vid enstaka tillfällen. Skolorna har inga elevråd och rektorn och lärarna motiverar det med att skolorna är små. Läroplanen anger att läraren skall förbereda eleverna för delaktighet och medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle. Skolan skall sträva mot att varje elev har kunskap om demokratins principer och utvecklar sin förmåga att arbeta i demokratiska former. Inspektörerna vill därför påpeka att skolorna, trots att de är små, har ett ansvar att samverka med eleverna.

Undervisningen vid skolorna är huvudsakligen traditionellt inriktad, särskilt för de äldre eleverna. De yngre eleverna vid Klövsjö skola har tillgång till laborativt material som ofta används i undervisningen och uppskattas av eleverna. Eleverna vid de båda skolorna arbetar en stor del av tiden på egen hand i sina läromedel och läromedlen tenderar att styra undervisningens innehåll och arbetssätt i stället för läroplaner och kursplaner. Inspektörerna vill tydliggöra att det är målen i kursplanerna och timplanen som skall styra fördelningen mellan olika ämnen. Detta blir särskilt viktigt mot bakgrund av att skolan saknar systematik i att följa upp resultat. Enligt läroplanen skall nyfikenhet och lust att lära utgöra en grund för undervisningen. Det är därför viktigt att undervisningen innehåller utmaningar för alla eleverna och stimulerar elevernas nyfikenhet och lust att lära. Intervjuer och observationer visar att lusten att lära och arbetsron är god hos de yngre eleverna vid de båda skolorna men att arbetsron och lusten att lära avtagit bland de äldre eleverna. Inspektörerna anser att personalen bör analysera sina arbetssätt och arbetsformer som ett led i att arbeta för att elevernas lust att lära bibehålls i samtliga årskurser.

Från och med den 1 januari 2006 ställs krav på upprättande av en individuell utvecklingsplan för varje enskild elev vid utvecklingssamtalet. Planen skall vara ett måldokument där viktiga utvecklingsområden lyfts fram. Vid utvecklingssamtalet skall läraren i en framåtsyftande individuell utvecklingsplan skriftligt sammanfatta vilka insatser skolan behöver göra för att eleven skall nå målen

och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna. Se vidare i Skolverkets Allmänna råd för individuella utvecklingsplaner, SKOLFS 2006:10. Vid inspektionstillfället hade skolorna inte upprättat individuella utvecklingsplaner för alla elever. Skolorna har påbörjat diskussioner om hur planerna skall se ut och har även börjat skriva individuella planer för en del elever. Inspektörerna vill poängtera att det är viktigt att de individuella utvecklingsplanerna utgår från styrdokumentens strävansmål och konkret beskriver vilka insatser som skolan bör vidta för att eleven skall utvecklas mot målen.

Vid skolorna bedrivs ett förebyggande arbete mot kränkande behandling men trots det, är som tidigare nämnts, kränkningar och hårt språk relativt vanligt vid de båda skolorna. Inspektörerna bedömer därför att skolorna även behöver förbättra det målinriktade arbetet för att förebygga kränkningar.

Från och med den 1 april 2006 råder ett uttryckligt förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Den nya lagens (SFS 2006:67) ändamål är att främja barns och elevers lika rättigheter oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder samt att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling. Skolorna är skyldiga att bedriva ett målinriktat arbete för att främja dessa ändamål och bland annat se till att det upprättas en likabehandlingsplan i varje skola och förskola. I planen skall planerade åtgärder redovisas. Planen skall följas upp varje år. I det målinriktade arbetet ingår även att vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för trakasserier och annan kränkande behandling liksom att vid behov utreda omständigheterna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra fortsatta trakasserier eller annan kränkande behandling. Vid inspektionstillfället hade skolorna ett inaktuellt och inte känt program mot mobbning i enlighet med de gamla bestämmelserna i läroplanen. Programmet kan inte anses motsvara en sådan likabehandlingsplan som den nya lagen kräver.

Den 15 oktober 2006 trädde nya bestämmelser i kraft som innebär att likabehandlingsplanen skall upprättas, följas upp och ses över under medverkan av barnen eller eleverna vid den verksamhet för vilken planen gäller. Utformningen och omfattningen av barnens eller elevernas deltagande skall anpassas efter deras ålder och mognad.

### **Individanpassning och stöd**

Skolorna har i huvudsak små elevgrupper och det finns därmed goda organisatoriska förutsättningar för lärarna att uppmärksamma varje elevs behov. Dessutom finns på olika sätt förstärkning av antalet vuxna i flera grupper.

Från och med den 1 juli 2006 har införts förändringar i skolformsförordningarna avseende särskilt stöd och åtgärdsprogram. Ansvaret har tydliggjorts för att tidigt upptäcka elever i behov av särskilt stöd. Rektorn ska se till att en utredning inleds, om det framkommer uppgifter om att en elev kan ha behov av särskilda stödåtgärder. Om utredningen visar att eleven är i behov av särskilda stödåtgärder, skall rektorn se till att ett åtgärdsprogram upprättas. Av åtgärdsprogrammet skall framgå vilka elevens behov är, hur behoven skall tillgodoses samt hur åtgärderna skall följas upp och utvärderas. Programmet skall omfatta elevens hela skolsituation. Vid inspektionstillfället framkom att det förekommer att elever får särskilt stöd utan att åtgärdsprogram utarbetas. Inspektörerna finner också att de åtgärdsprogram som upprättas är av varierande kvalitet. Det är därför viktigt att skolorna utvecklar en gemensam kunskap om hur mål och

åtgärder kan beskrivas i åtgärdsprogram. Det är också viktigt att i dessa förtydliga ansvarsfördelningen mellan individ, hem och skola så att det tydligt framgår vilka åtgärder skolan skall vidta för att eleverna skall nå målen. Att åtgärdsprogram saknas för vissa elever som är i behov av särskilt stöd är en brist som snarast skall åtgärdas. Vidare bedömer Inspektörerna att skolan bör utvärdera sina former för stödundervisning. En specialpedagog har vid inspektionstillfället nyligen anställts i skolområdet och enligt inspektörernas uppfattning finns nu goda förutsättningar att utveckla skolornas arbete med barn i behov av särskilt stöd.

### **Utvärdering av lärandet samt bedömning**

Dokumentation av elevernas kunskapsutveckling är ett viktigt redskap för att kunna följa elevernas kunskapsutveckling och för att kunna bedöma när stödinsatser behöver sättas in. Dokumentationen är också en viktig förutsättning för den information som skall ges under utvecklingssamtalen. Det saknas skolgemensamma förhållningssätt till dokumentation av elevernas kunskapsutveckling i de båda skolorna. För inspektörerna framstår detta förhållande som mycket känsligt för förändringar. Särskilt med tanke på de många byten av lärare som vissa elevgrupper varit med om och som har lett till att den nya läraren fått "börja om" för att få syn på elevernas kunskapsnivå. Många byten av lärare anges också vara en orsak till att relativt många av eleverna i årskurs 6 vid Åsarna skola inte uppnådde målen i ett eller fler ämnen enligt de nationella ämnesproven i årskurs 5. Som tidigare nämnts bedömer inspektörerna att uppföljning och utvärdering av elevernas kunskapsutveckling följaktligen bör utvecklas.

### **Kvalitetssäkring och förbättringsarbete**

Ett systematiskt kvalitetsarbete saknas vid de båda skolorna och Klövsjö skola saknar också arbetsplan. Skolorna har kvalitetsredovisningar men dessa tar endast i begränsad omfattning upp nationella mål. Enligt förordningen om kvalitetsredovisning inom skolväsendet skall varje skola årligen upprätta en skriftlig kvalitetsredovisning som ett led i den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen av verksamheten. Kvalitetsredovisningen skall innehålla en bedömning av i vilken utsträckning de nationella målen förverkligats och en redogörelse för vilka åtgärder skolan avser att vidta för att öka måluppfyllelsen. Inspektörerna bedömer att båda skolornas kvalitetsredovisning behöver utvecklas och att Klövsjö skola inte kan anses uppfylla förordningen om kvalitetsredovisning då nationella mål helt saknas.

### **Skolornas styrning och ledning**

Klövsjö skola och Åsarna skola leds av en rektor tillika områdeschef för område syd. Detta innebär att rektorn förutom ansvaret för de båda skolorna även ansvarar för förskole- och fritidshemsverksamheten i både Klövsjö och Åsarna, äldreomsorg, hemtjänst samt kök och städ inom samma område. Dessutom har han det övergripande ekonomiska ansvaret för övriga skolor och förskolor inom område syd. Inspektörerna konstaterar att ovanstående uppgifter får konsekvenser för den pedagogiska ledningen och utvecklingen av skolorna. Intervjuer visar att rektorn är förtrogen med verksamheten och uppskattad som chef men att det pedagogiska ledarskapet inte är tydligt. Mot bakgrund av det som framkommer i denna rapport behöver rektorn tydligare ta ledningsansvaret för utvecklingen av skolorna.

## Bedömning av förutsättningarna

Skolverket tar i inspektionen upp följande förutsättningar för utbildningen; tillgång till den utbildning som skall erbjudas, information om utbildningen, personalens kompetens samt tillgång till läromedel, pedagogiska material och utrustning. Nationella bestämmelser finns bl.a. i skollagen.

### **Tillgång till utbildning**

Kommunen har enligt skollagen ansvar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna. Inspektörerna ser vid skolorna exempel där bestämmelserna till fullo inte följs. En bidragande orsak kan vara bristfälliga kunskaper om skolans styrdokument, vilket kommunen enligt skollagen skall se till.

Enligt grundskoleförordningen skall eleverna erbjudas ett allsidigt urval av ämnen inom ramen för elevens val. Undervisningen skall syfta till att fördjupa och bredda elevernas kunskaper i ett eller flera ämnen för att öka elevernas motivation för studier. Klövsjö skola erbjuder inte elevens val. Eleverna vid Åsarna skola är inte medvetna om att de har elevens val men personalen uppger att de har elevens val tre heldagar per termin från och med årskurs 3. Åsarna skola bör tydliggöra elevens val för eleverna samt säkerställa att eleverna får elevens val i tillräcklig omfattning. Klövsjö skola måste införa elevens val enligt förordning och timplan.

Eleverna vid skolorna har inte undervisning i ämnena hem- och konsumentkunskap och teknik i den omfattning att de har möjlighet att nå målen för årskurs 5. Inspektörerna bedömer att skolorna inte tillgodoser elevernas rätt till utbildning avseende elevens val, hem- och konsumentkunskap och teknik. Undantaget är den elev som är inskriven i särskolan.

Inspektionen visar också att undervisning i de naturorienterade ämnena nästan enbart handlar om biologi i de båda skolorna. Det innebär att eleverna torde ha svårigheter att uppnå målen för årskurs 5 i övriga naturorienterade ämnen. Inspektörerna vill tydliggöra att det är målen i kursplanerna som skall styra undervisningen och timplanen som skall styra fördelningen mellan olika ämnen. Detta blir särskilt viktigt mot bakgrund av att skolan saknar systematik i att följa upp elevernas kunskapsresultat.

### **Personalresurser och läromedel**

Personaltätheten vid skolorna är högre än riksgenomsnittet. Skolorna har små elevgrupper med hög personaltäthet. Den pedagogiska personalen är i huvudsak behörighet för den undervisning de skall genomföra. Den enda obehöriga läraren är en vikarie. Lärarna undervisar dock i viss utsträckning i andra ämnen än där de har utbildning i.

Läromedelstillgången är i huvudsak god även om det finns behov av att komplettera vissa läromedel.

Båda skolorna har tillgång till bibliotek som används flitigt av lärare och elever.

|            |      |
|------------|------|
| Datum      | Ort  |
| 2007-01-26 | Umeå |

Ulrika Svedmark

Ola Dahlgren